

مطالعات

فهرست و سرمقاله

اخبار و گزارشها

گروه پژوهشی تحقیق، تصحیح، فهرست نگاری نسخه های خطی
پایگاه رسمی از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

انجمن علمی تحقیق و تصحیح
نسخه های خطی ایران

ایمان بالله و الاطاعت

صاحب امتیاز

انجمن علمی تحقیق و تصحیح نسخه های خطی ایران

سر دبیر و مدیر مسئول

دکتر ژهیر طیب (مدیر انجمن علمی)

سر دبیران همکار

دکتر علیمحمد مؤذنی (استاد)

دکتر حکیمه دبیران (استاد)

اعضای هیات تحریریه

دکتر نورالدین نعمتی (استاد)

دکتر سید احمد کازرونی (استاد)

دکتر علی افضلی (دانشیار)

دکتر شیرزاد طایفی (دانشیار)

دکتر غلامرضا مستعلی پارسا (دانشیار)

دکتر احمد گلی (استاد)

دکتر سید مرتضی میرهاشمی (استاد)

اعضای هیات تحریریه بین المللی

دکتر محمد سرور مولایی (افغانستان)

دکتر محمد نوری الموسوی (عراق)

دکتر نورعلی نورزاد (تاجیکستان)

دکتر سید محمد اسدعلی خورشید (هندوستان)

دکتر احمد حسین بکر (مصر)

مشاوران و همراهان علمی

پروفسور ژاک لمار - دکتر احمد خاتمی - دکتر توفیق سبحانی - دکتر مسعود

معینی پور - دکتر صمد نژاد ابراهیمی - دکتر مرتضی طاهری - دکتر تیمور

مالمیر - دکتر پیام کبیری - دکتر زهره چراغی (نمایه سازی) - دکتر مرتضی

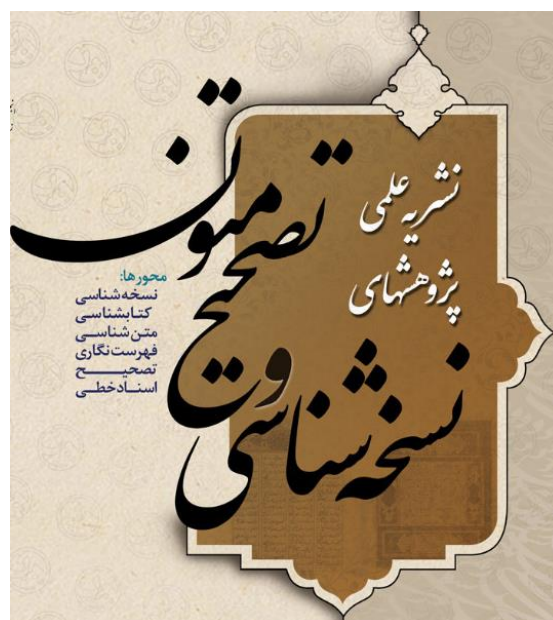
رضوان فر - دکتر الهام ملک زاده - دکتر سعید شفیعیون - دکتر سید حسین

مرعشی - دکتر مرتضی چرمگی عمرانی - دکتر بنان حسن - دکتر سید محمد

منصور طباطبایی - دکتر ابراهیم اقبال.

دوره انتشار

دوفصلنامه (دو شماره در هر سال شمسی)

با همکاری گروه پژوهشی تحقیق، تصحیح و

فهرست نگاری نسخه های خطی

دوره پنجم ، شماره دوم

(شماره ۱۰ پیاپی)

پاییز و زمستان ۱۴۰۵ هجری شمسی

vol-5, Issue-1, March 2026

ISSN: 2783-4913

E-ISSN: 2821-1677

فهرست

دوره پنجم (۵) شماره نخست (۱) پیاپی (۹) بهار و تابستان ۱۴۰۵ هجری شمسی

زهیر طیب (سردبیر و مدیر مسؤول)

معناهای تصحیح

صفحه ۱-۲

<https://doi.org/10.22034/crtc.2026.253928>

اخبار پژوهشی

صفحه ۳-۴

مجید لشکری، محمدامیر مشهدی، سکینه عباسی

نسخه شناسی دیوان نعمت خان عالی شیرازی: تحلیل و تطبیق متنی ده نسخه خطی از کتابخانه های ایران، هند، پاکستان، تاجیکستان و انگلستان

صفحه ۴-۴۰

<https://doi.org/10.22034/crtc.2025.526914.1191>

حامد نوروزی، مفید شاطری، وجیهه زمانی بابگهری

بررسی ویژگی های زبانی نسخه تحفه الاعاظم علم آرا

صفحه ۴۱-۸۱

<https://doi.org/10.22034/crtc.2025.529272.1195>

سید وحید میرمحمدی، اسماعیل صادقی ده چشمه، احمد امین، سعید شفیعیون

نسخه شناسی و گونه شناسی تذکره عرفانی منظوم «غوثیه» اثر بهاءالدین متو

صفحه ۸۲-۱۱۶

<https://doi.org/10.22034/crtc.2025.546587.1200>

مریم سعیدیان، محمدتقی جهانی، رحمان ذبیحی

بررسی دو نسخه خطی دیوان سید شریف حروفی و متن شناسی اشعار او

صفحه ۱۱۷-۱۴۱

<https://doi.org/10.22034/crtc.2025.535819.1199>

حسن زندیه، احمد دستوان، حسین فرازمند

بررسی و تحلیل کتابچه های سیاقی، مطالعه موردی: (کتابچه جمع و خرج ولایت استرآباد و گرگان ۱۳۱۳ق)

صفحه ۱۴۲-۱۸۵

<https://doi.org/10.22034/crtc.2026.561024.1211>

رضا خانی پور

شناسایی و رتبه بندی مؤلفه ها و معیارهای تقویم نسخه های خطی با تاکید بر روند موجود در کتابخانه ملی ایران

صفحه ۱۸۶-۲۱۷

<https://doi.org/10.22034/crtc.2026.253709>

الهه پنجه باشی، زینب محمدجانی دیوکلائی

مطالعه تطبیقی عناصر تزئینی نسخه های خطی مانوی با قرآن دوره عباسی (کتابخانه چسترییتی، شماره ۱۴۱۱)

صفحه ۲۱۸-۲۵۴

<https://doi.org/10.22034/crtc.2026.253712>

عبدالرسول فروتن، سیمین عارفی

روایتی نو از داستان حی بن یقظان؛ در شناخت دستنویس‌ها، رویکرد فلسفی و سبک متن

صفحه ۲۵۵-۲۸۲

<https://doi.org/10.22034/crtc.2026.580252.1220>

آیت شوکتی، محمد علی حاجعلی پور

تقدیم وتحلیل المخطوطة الموسومة بـ "فی تخطئة المتنبي وبيان سرقاته"

صفحه ۲۸۳-۳۱۱

<https://doi.org/10.22034/crtc.2025.490529.1184>

محمد رضا موحدی

دو روایت متمایز از تفسیر عرفانی "بحر الحقایق والمعانی" بر پایه داده‌های نسخه‌شناسی

صفحه ۳۱۲-۳۳۱

<https://doi.org/10.22034/crtc.2025.536222.1197>

doi معنای تصحیح

زهیر طیب^۱

This is an open access article under the terms of the [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](#), which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes.

© 2024 The Author(s). Journal of Codicology and manuscript research published by Torath pub. on behalf of the Scientific Association of Manuscript Research and Codicology of IRAN.

تصحیح، مفهومی گسترده است و نباید آن را به یکی یا دو مفهوم از این زنجیره مفاهیم مرتبط و همراستا تقلیل داد.

در دانش مخطوطات و باستان شناسی کتاب و متن، در یک تعریف، «تصحیح» به بازسازی متن تاریخی بر اساس مدارک دستنویس کهن، با رعایت معیارها و استانداردهای دانشهای مرتبط با آن، به گونه ای که حاصل فرایند، نزدیکترین صورت به اصل تاریخی آن باشد، گفته می شود.

در دانش حدیث (علم الحديث) امّا، «تصحیح» به فرایندی گفته می شود که طی آن، گزارش های روایی یک روایتگر از پیشینیان او در زنجیره روایت، از سوی روایتگران بعدی، «درست» شمرده می شود و ارزش «صحیح» به نقل های افراد حاضر در زنجیره بازگویی (روایت) داده می شود.

ویژگی این مفهوم، فرا رفتن آن از درستی «متن» به درستی «روایت و گزارش» آن است.

در این نگرش، علاوه بر متن به جای مانده به عنوان یک واقعیت تاریخی، نحوه رفتار راویان با آن و زنجیره روایتگری متن نیز به عنوان عاملی مضاعف در جهت تضمین انطباق اثر «موجود» با «اصل تاریخی» آن دیده می شود

۱. دکتری زبان و ادبیات فارسی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه تهران. تهران. ایران. و: کارشناس ارشد مدیریت فناوری اطلاعات و ارتباطات. دانشگاه خوارزمی. تهران. ایران. مدیر انجمن علمی و گروه پژوهشی تحقیق، تصحیح و فهرست نگاری نسخه های خطی ایران. (سردبیر). Tayyeb@ut.ac.ir

که موجب دقت دوچندان گزارش تاریخی می شود. این رویکرد در آثار دانشمندان اسلامی به وضوح مورد بررسی و بحث قرار گرفته است.^۲

در تعریف ساده تر و عمومی آن در دانش ادبیات، «تصحیح»، انطباق واژگان متن با صورت قاموسی و انطباق عبارات با قواعد دستوری است. در این تعریف، مصحح، صرفاً هر واژه را به صورت مضبوط آن در فرهنگ لغت باز می گرداند و هر عبارت را بر اساس قواعد دستور، دستورمند و صحیح می سازد.

اختلاط این سه مشترک لفظی (معانی مختلفی که با یک واژه مشابه از آنها یاد می شود) نباید رهن اهل علم و پژوهش شود.

ما امروزه شاهدیم که تصمیم گیرانی از دانشهای دیگر به دلیل عدم آشنایی و تفکیک این سه تعریف، پژوهش های «تصحیح متن» را یا در شمار تحقیقات علمی نمی آورند یا آن را گونه نازل از پژوهش برمی شمردند و امتیاز پایینی در مقایسه با انواع دیگر تحقیقات و مطالعات به آن اختصاص می دهند.

کمیته آسیبی که بر اثر عدم تمایز این تعاریف به فضای پژوهش در این حوزه وارد می شود آن است که انگیزه تحقیق و تصحیح متن در بین دانشوران و دانشگاهیان فرو می کاهد و شاهد زوال شمار و قوام تحقیقات این حوزه مهم علمی می شویم.

لازم است با شناخت دقیق از مفهوم تصحیح که یکی از پیچیده و دشوارترین پژوهش های دانشی است، بهای لازم به محققان و کوششگران این حوزه در نظام آموزش عالی و فضای علمی و تحقیقاتی کشور داده شود.

سردبیر

۲. کلباسی، محمد بن محمد ابراهیم، مصحح و محقق: درایتی، محسن، الرسائل الرجالیه، ۷۸-۷۴؛ قواعد توثیق راویان، محمدکاظم رحمان ستایش و روح الله شهیدی، ۹۴.

اخبار پژوهشی

ابلاغ مقررات و پذیرش پژوهشگر پست دکتری در حوزه نسخه شناسی و تصحیح متون

کمیته علمی گروه پژوهشی تحقیق و تصحیح و نسخه شناسی، ضوابط جذب پژوهشگر پسادکتری در حوزه نسخه شناسی، فهرست نگاری و تحقیق و تصحیح متن را به تصویب رساند. در این جلسه همچنین طرح قرارداد حامیان پژوهشگران پسادکتری مورد بحث و با اصلاحاتی در متن به تصویب رسید.

علاقمندان حضور در دوره پسادکتری گروه پژوهشی تحقیق و تصحیح و فهرست نگاری نسخه های خطی می توانند بر اساس اطلاعیه ای که از همین طریق منتشر خواهد شد نسبت به معرفی حامی و ارسال درخواست جهت پذیرش و مصاحبه و ارزیابی اقدام نمایند.

امکان برگزاری وبینار پژوهشگران نسخه های خطی به طور رایگان و نامحدود

انجمن علمی تحقیق و تصحیح نسخه های خطی ایران با تصویب هیات مدیره، امکان برگزاری وبینار، جلسات و کارگاههای آموزشی و پژوهشی و سخنرانی های علمی مجازی را در بستر اسکای روم برای پژوهشگران عضو انجمن علمی بطور رایگان فراهم کرد. این امکان با اعتباری که از سوی انجمن علمی تامین گردیده فراهم آمده است و هزینه پژوهشگران را برای برگزاری جلسات علمی و کارگاهها و کلاس ها و انواع محتواهای مجازی جمعی، رایگان می کند.